

Hilde Lauwaert

Muren vol verhalen

INDIA,
HINDOEMYTHOLOGIE
VAN A TOT Z

TIJDSBEELD

WOORD VOORAF.....	8	INDRA	112	KRISHNA EN SUDAMA	216	SAMSARA	324
NOOT AAN DE LEZER	9	JAGANNATH	114	KRISHNA VISHVARUPA	217	SARASVATI	325
INLEIDING: MUREN VOL VERHALEN	10	KABANDHA	116	KRISHNA NAVAGUNJARA	220	SATI	328
		KABIR	117	KRISHNA VATAPATRA	221	SHABARI	330
		KALI	120	KUMARA’S	222	SHAKAMBHARI	331
AGNI	38	KALKI	124	KUMBHAKARNA.....	224	SHANI	332
ANAL PANKH	40	KAMA	126	KURMA.....	228	SHIVA.....	334
ARDHANARISHVARA	44	KAPILA	130	LAKSHMI	230	SHIVA EN PARVATI, DUSHTA-SAMMELANA	344
BADRINATH	47	KARNI MATA	131	LINGA	234	SHRAVANA KUMAR	345
BALARAMA	48	KARTTIKEYA	132	MAHABHARATA	238	SITA.....	346
BHAIRAVA	50	KRISHNA	136	MARKANDEYA	246	SURYA	348
BHASMASURA	52	KRISHNA EN YOGAMAYA	138	MATRIKA’S	247	TRIDEVI	352
BHUMI	53	KRISHNA IN GOKULA	140	MATSYA	252	TRIMURTI	353
BRAHMA	56	KRISHNA EN PUTANA	144	MURDHVAJA	254	TRIPURANTAKA	354
BUDDHA (BOEDDHA)	60	KRISHNA GOPALA	146	NAGA	255	TULSI	356
CHANDRA	61	KRISHNA EN AGHASURA	152	NARADA.....	260	USHA EN ANIRUDDHA	358
CHINNAMASTA	64	KRISHNA EN KALIYA	154	NARASIMHA	262	VALI	362
DADU DAYAL	65	KRISHNA EN DAVANALA	158	NATARAJA	264	VAMANA	364
DATTATREYA	66	KRISHNA EN BAKASURA	162	NILAKANTHA	266	VARAHA	365
DHANVANTARI	67	KRISHNA EN BRAHMA VIMOHANA LILA	163	PARASHURAMA.....	267	VARUNA	369
DHRUVA	68	KRISHNA GOVARDHANADHARI	164	PARVATI	268	VISHNU	370
DURGA	70	KRISHNA EN DE CHAPPAN BHOGA	172	PRITHU	273	VISHNU SHESHASAYI.....	379
GAJENDRA MOKSHA	76	KRISHNA SHRINATH	174	RAGAMALA	274	VYASA	380
GANDHARVA EN APSARA	78	KRISHNA RANGAPATI	180	RAHU EN KETU	276	YAJNA	381
GANESHA	84	KRISHNA EN DE VASTRA HARANA	184	RAKSHASA	277	YAMA	384
GANGA	92	KRISHNA RASA LILA	188	RAMA	282	YOGI EN YOGINI	388
GARUDA.....	94	KRISHNA EN DE NAVA NARI KUNJARA	194	RAMAYANA	284		
GURU	98	KRISHNA EN DE KAMSA VADHA	197	RAVANA	316		
HAMSA	100	KRISHNA EN RADHA	198	RAVANA LANKESHWARA.....	318	GLOSSARIUM.....	394
HANUMAN	102	KRISHNA EN SANDIPANI	204	RISHABA	319	INDEX	396
HARIHARA	108	KRISHNA DWARKADHISH.....	206	RISHI	320	BIBLIOGRAFIE.....	399
HAYAGRIVA	110	KRISHNA EN RUKMINI	210	SADHU EN SADHVI	322	BEDANKINGEN.....	400

Muren vol verhalen

I. Mythen: flexibele verhalen in woord en beeld

In mythologische verhalen probeert de mens overal ter wereld en sinds de oudste tijden steeds opnieuw antwoorden te vinden op de grote levensvragen. Hoe is de wereld ontstaan? Waar komen de zon, de maan en de sterren vandaan? Hoe kwam de eerste mens op aarde? Zijn er hogere machten? Wat gebeurt er na onze dood? Mythen trachten ook het verschil tussen goed en kwaad te verbeelden en leren de mens hoe hij of zij zich het best kan gedragen in de chaotische, vaak beangstigende wereld. Op een dieper niveau houden ze ons een spiegel voor en helpen ze onze angsten, verlangens en innerlijke worstelingen onder ogen te zien en beter te begrijpen.

Verhalen en beelden

Mythologie is een levend organisme. Eeuwenlang werden mythen van generatie op generatie mondeling doorgegeven. Ze evolueerden mee met de tijd en pasten zich aan de noden en omstandigheden van de mensen van dat moment en op die plaats aan. Daardoor bestaan er van een en dezelfde mythe vaak tientallen versies, die soms slechts in details verschillen, maar soms ook fundamenteel van elkaar afwijken.

In alle culturen werden mythen niet alleen in verhalen overgeleverd, maar ook in de beeldende kunsten, zoals de schilderkunst. Dit boek brengt deze twee vormen van creatieve menselijke verbeelding – het woord en het beeld – samen. We focussen op de muurschilderkunst en belichten de personages

en verhalen die daarin zijn afgebeeld: wie zijn ze? Wat is hun rol en betekenis? Wie hoort bij welk verhaal? Aan het slot van elk lemma gaan we na hoe de oude mythen tot op vandaag een belangrijke rol spelen in het leven van miljoenen Indiërs.

Het ontstaan van de schilderkunst: twee verhalen

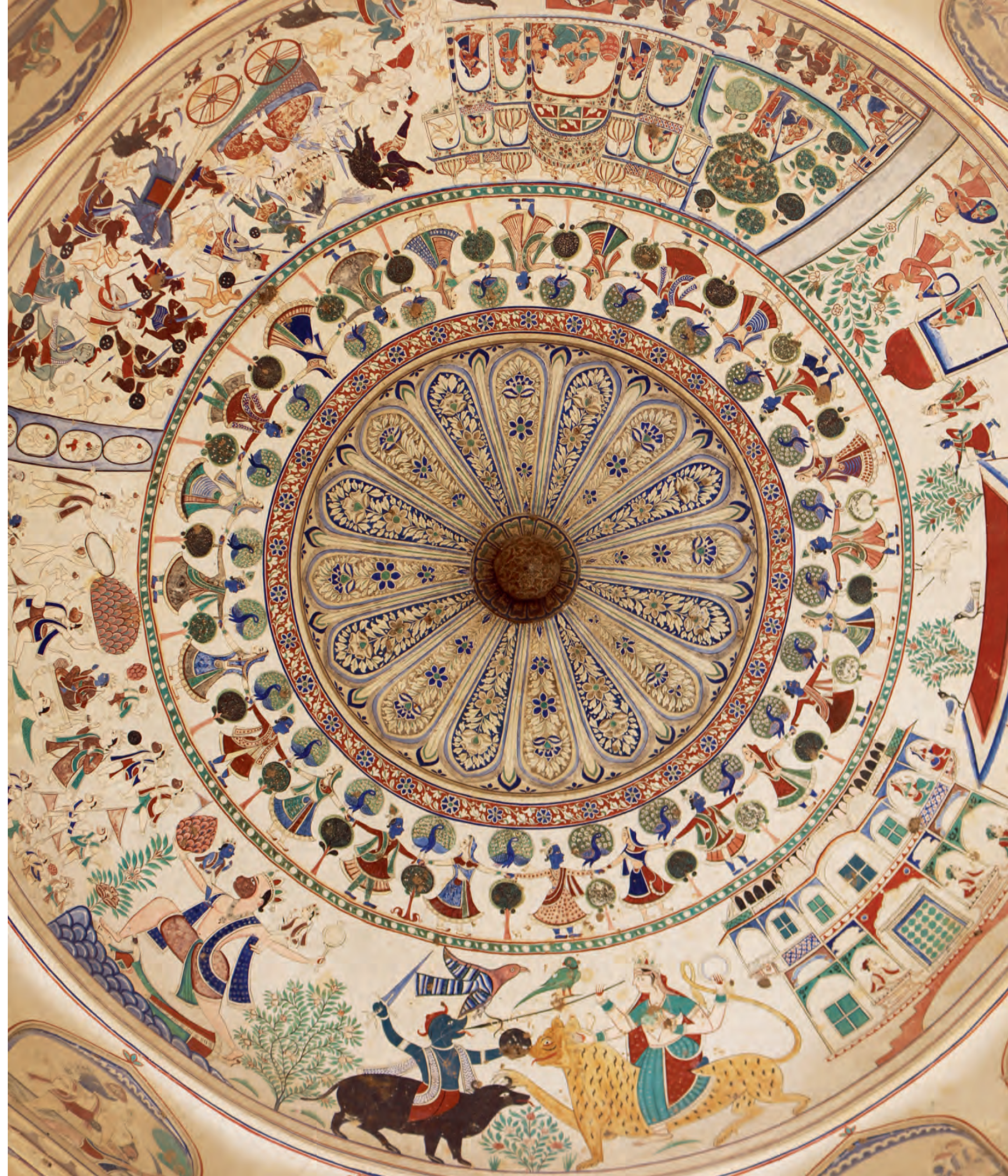
Ook de vraag naar het ontstaan van de kunsten zelf, meer bepaald de schilderkunst, komt in de Indiase mythologie aan bod. Twee verhalen uit het hindoeïsme hebben het over het ingrijpen van de goden en over hoe alles begon met niets meer dan een schets van een menselijke figuur.

I
De wijze Narayana was bezig met een langdurige, strenge ascese ten gunste van Brahma. Dat verontrustte Indra, de koning van de goden, zeer. Hij voelde zich bedreigd door de macht die de wijze via zijn ascese kon krijgen. Om dat te voorkomen stuurde hij enkele buitengewoon mooie *apsara's* – hemelse nimfen – op hem af. Kama, de god van de liefde, en zijn echtgenote Rati, de godin van de lust, en hun trouwe metgezel Vasanta, de god van de lente, vergezelden hen. Allemaal hoopten ze de wijze in zijn meditatie te kunnen storen om zo de kracht ervan te breken. Toen Narayana merkte wat er aan de hand was, nam hij het sap van een mango en schilderde daarmee een adembenemend mooie *apsara* op zijn dij, die vervolgens tot leven kwam. Omdat ze uit een dij tevoorschijn gekomen was, werd ze Urvashi, 'de uit een dij (*uru*) geborene', genoemd. Ze was van zo'n onvergelijkbare schoonheid dat de andere *apsara's* diep beschaamd en met gebroken trots terugkeerden naar Indra's hof. Volgens de *Vishnu Purana* was Urvashi het eerste afgebeelde wezen ooit op aarde.

De Kakrania kuan (waterput) in Chirawa, ca. 1890, een karakteristieke kuan in de regio Shekhawati in Rajasthan. Linkerpagina, boven: de beschildeerde koepel van een van de vier achthoekige chhatris. Linkerpagina, onder: links een van de chhatris, rechts de open waterput omgeven door vier slanke pilaren. Rechterpagina: de beschildeerde koepel van een van de chhatris met vooral scènes uit het *Ramayana*-epos; centraal onderaan een afbeelding van Durga Mahishasura (zie p. 71)

pp. 16-17
De grote centrale koepel van de Ram Gopal Poddar chhatri (cenotaaf) in Ramgarh, gebouwd in 1872 en bedekt met honderden muurschilderingen (zie ook p. 2)

De Nagada chhatri (cenotaaf) in Chirawa, 19de eeuw. De centrale beschildering van de koepel brengt vooral scènes uit het *Ramayana*-epos (zie ook pp. 288–289).

De forten en paleizen groeiden door de eeuwen heen van versterkte kernen uit tot omvangrijke paleiscomplexen, waarin opeenvolgende generaties heersers vele vertrekken met muurschilderingen lieten verfraaien. Van links naar rechts: 1. Garh palace in Bundi. 2. Garh palace in Kota. 3. Dugari fort. 4. Mahansar fort. 5. Garh palace in Dungarpur. 6. Junagarh fort in Bikaner

Muurschilderingen op het plafond in de Badal mahal van het Garh palace in Bundi met voorstellingen van drie avatars van Vishnu: Vamana, Matsya en Kurma, ca. 1620-1650

Binnenkoer van de Seth Arjun Das
Goenka haveli in Dundlod, gebouwd
ca. 1875

Mahansar, Sone ki Dukan haveli, ca. 1850. Rishi Vishwamitra voert samen met drie priesters en omringd door volgelingen en wijzen een vuuroffer (*yajna*) uit. Ieder van hen houdt een rode lepel en een heilige tekst in de handen.

p. 39
Nawalgarh, Poddar haveli, begin 20ste eeuw, in 1902 gebouwd. Agni zit op een troon, met ongewone attributen. De twee knotsen en twee lotusbloemen symboliseren zowel vernietigende als zuiverende krachten, terwijl de acht armen de veelzijdigheid en reikwijdte van zijn energie benadrukken.

Agni अग्नि

‘Vuur’

Agni behoort tot de Vedische goden. Svaha is zijn *shakti* en gemalin. Haar naam wordt tijdens offerrituelen en aan het einde van mantra’s voortdurend herhaald als bekrachtiging en voltooiing van het offer.

Vuur Agni is de verpersoonlijking van het natuurelement vuur. Overal waar vuur brandt, is hij aanwezig: in de keuken bij het bereiden van voedsel, bij licht- of *arti*-ceremonieën, in elk vaatje gevuld met *ghee* (geklaarde boter) waarin een lont brandt, overal waar offervuren worden ontstoken, maar evengoed in een bliksemschicht, een woning- of bosbrand. Van Agni komt de ‘innerlijke hitte’ voort die bij yogi’s door langdurige ascese en meditatie (*tapas*) wordt opgewekt. Hij is degene die dit innerlijke vuur doet branden en zo meewerkt aan het proces van zowel lichamelijke als innerlijke zuivering en transformatie. In de ayurvedische geneeskunde onderscheidt men verschillende soorten *agni* – vuur dat het voedsel verteert – als essentiële, ‘vurige’ energieën die noodzakelijk zijn voor de spijsvertering en het metabolisme.

Bemiddelaar Agni wordt ook beschouwd als de boodschapper en bemiddelaar tussen mensen

en goden. Het contact heeft plaats tijdens een vuuroffer (*yajna*), wanneer de priester de offergaven, gebeden en wensen van gelovigen in ontvangst neemt en ze via de vrijgekomen energie in de opstijgende rook doorgeeft aan de goden. De as van dit kosmische vuur wordt als zeer zuiver beschouwd. Vandaar dat de god SHIVA, in zijn hoedanigheid van yogi – en vele yogi’s met hem – zich ermee inwrijven of de as gebruiken om er op hun lichaam merktekens mee aan te brengen.

Overgangsrituelen Agni speelt tot op vandaag een belangrijke rol bij de dagelijkse aanbidding van de goden en in overgangsrituelen, zoals bij de ceremonie van het omhangen van de heilige koord bij de overgang van kind naar volwassenheid, voor jongens van hogere kasten (Upanayana), het huwelijk en de crematie. Tijdens het huwelijksritueel lopen bruid en bruidegom zevenmaal om het offervuur heen terwijl ze hun geloftes tegenover elkaar uitspreken, met Agni als hoogste getuige. Na het overlijden beschouwen hindoes het dode lichaam als een offer aan de goden. Tijdens de crematie neemt Agni de ziel van de overledene mee naar de volgende bestemming.

Voorstelling Agni wordt gewoonlijk afgebeeld met een tot drie hoofden. Uit zijn mond(en) schieten vlammen tongen. Zijn rijdier is een ram of bok. Veel voorkomende attributen zijn een offerschaal of -lepel, een gebedssnoer, een toorts en een bijl of zwaard. Zijn enorme buik is het gevolg van het voortdurend oplikken van de offerboter.

Nawalgarh, Morarka haveli, eind 19de–begin 20ste eeuw, ca. 1890 gebouwd. Agni met een ram, zijn rijdier. De schelphoorn als attribuut is ongewoon.

Dugari fort, Rama mandir chitrasala, eind 18de-begin 19de eeuw (?). Ardhanarishvara wordt geflankeerd door zijn zonen Kartikeya en Ganesha.

Ardhanarishvara अर्धनारीश्वर

'De man die half vrouw is'

Een zekere *rishi*, die later de bijnaam Bhringi, 'de bij', kreeg, aanbad enkel Shiva en weigerde halsstarrig om ook Shiva's gemalin PARVATI te eren, meer bepaald om tijdens de rituele ommegang ook rond Parvati te lopen. Daarop verenigden Shiva en Parvati zich tot één lichaam, maar koppig bleef Bhringi zoeken naar manieren om toch enkel om Shiva heen te lopen. Zo veranderde hij zich in een bij, doorboorde de gezamenlijke navel van het goddelijke koppel en vloog op die manier enkel rond Shiva. Dit soort trucs paste hij nog meerdere malen toe, maar uiteindelijk kon hij niet anders dan ook Parvati erkennen en eren. Als straf voor de belediging vervloekte ze hem. Hij moest verder leven met een skeletachtig lichaam zonder vlees en bloed. De *rishi* werd daardoor

zo verzwakt dat hij niet langer rechtop kon blijven staan. Shiva, die behoorlijk onder de indruk was van Bhringi's grote toewijding, schonk hem een derde been, zodat de wijze voortaan met de hulp van drie benen door het leven kon gaan. Volgens een andere overlevering werd Parvati jaloers toen ze de godin GANGA op Shiva's hoofd zag zitten. Niettegenstaande Shiva's pogingen om haar gerust te stellen, bleef Parvati diep gekwetst en zo van streek dat Shiva zich met haar verenigde in de vorm van Ardhanarishvara.

Voorstelling Ardhanarishvara bestaat dus uit een halve Shiva en een halve Parvati, elk met hun specifieke attributen. De helft van Shiva's derde oog vormt een geheel met de helft van de *tilaka* op Parvati's

voorhoofd. Vaak zijn ze vergezeld van hun persoonlijke rijdier. In deze vorm worden Shiva en zijn *shakti* Parvati als één entiteit afgebeeld, half mannelijk en half vrouwelijk. De boodschap hiervan voor de gelovige is dat god zowel man als vrouw is, dat de mens zowel mannelijke als vrouwelijke kwaliteiten in zich heeft en dat beide evenwaardig zijn en erkenning verdienen. In het beeld van Ardhanarishvara wordt getoond dat ogenschijnlijke tegengestelden zoals mannelijk en vrouwelijk, goed en kwaad, licht en duisternis, Purusha en Prakriti (de mannelijke en vrouwelijke energieën in de kosmos) en vele andere, die onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, in essentie één zijn.

Samode palace, Durbar hall, 19de eeuw. Ardhanarishvara